

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ ТА ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

НТУ «Дніпровська політехніка»

Лопатін Д.В.

Науковий керівник: д.ю.н., доц. Блінова Г.О.

Війна – це збройна боротьба, найбільш гостра форма розв’язання суспільно-політичних, економічних, релігійних, ідеологічних, територіальних та інших протиріч між державами, націями, народами, класами і соціальними групами засобами збройного насильства. Кожна війна має свою мету, яка зокрема передбачає відстоювання власних інтересів перед опонентом та змушення останнього підкоритися своїй думці та волі. У широкому розумінні – зіткнення сторін щодо розв’язання суттєвих протиріч в процесі соціальної взаємодії із застосуванням збройної сили, що докорінно змінює вектор та характер відносин між воюючими сторонами [1].

Говорячи про результат війни, неправильним є твердження щодо «виграшу» або «програшу» тієї чи іншої сторони, адже у всякому разі кожна – зазнає великих як військових, економічних, продовольчих, так і людських втрат, що є вагомим регресом для будь-кого. Але все ж таки прийнято вважати одну з воюючих країн «переможцем», а країну-опонента – тією, що зазнала поразки. Наслідком війни для останньої можуть стати репарація та контрибуція на користь потерпілої країни. Репарація – відповідно до міжнародного права – це виплати, які після війни отримує країна-переможець від країни-агресора. Це повне або часткове відшкодування (за мирним договором або міжнародними актами) стороною, яка розпочала агресивну війну, яка заподіяла збитків державі, що зазнала нападу й порушення свого суверенітету та/або цілісності. Об’єм та характер репарацій мають визначатися відповідно до нанесених збитків. Контрибуція – це другий спосіб відшкодування шкоди, нанесеної державі військовими діями, розпочатими іншою країною. Це примусові платежі або вилучення майна, що здійснюється державою, яка визнана переможцем, в іншій переможеної держави або в її населення. Важливо, що застосування репарацій чи контрибуцій можливе лише після завершення війни та підписання відповідних документів – мирна угода або акт про капітуляцію. Зазвичай їх стягують з країни-агресора. Найчастіше за відновлення територій та відшкодування збитків платить сторона, що прогнала війну [2].

Вищенаведені способи відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройної агресії застосовуються на міжнародному рівні між державами-учасниками конфлікту, проте постає питання щодо застосування цивільно-правового механізму відшкодування для цивільного населення в результаті заподіяння шкоди та збитків внаслідок воєнних дій. Компенсація залишається одним із найактуальніших питань постраждалого населення.

Згідно із законодавством України передбачено, що відшкодування шкоди, заподіяної громадянам збройною агресією, провадиться за рахунок коштів

Державного бюджету України відповідно до закону, але з наступним стягненням суми цього відшкодування з осіб, якими заподіяно шкоду, та в порядку, встановленому законом, про що говорить стаття 19 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» [3], що не суперечить 1177 статті Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) [4].

Законодавча база передбачає собою такий нормативно-правовий акт, як Кодекс цивільного захисту України (далі – КЦЗУ), який регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту. Відповідно до п. 24 ч. 2 ст. 2 КЦЗУ надзвичайною ситуацією вважається обстановка, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, що призвела (або може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків [5]. Згідно п. 4 ч. 2 ст. 5 КЦЗУ війна визначається як один з видів надзвичайної ситуації. З цього можна зробити висновок, що в результаті завдання збитків та шкоди населенню війною, слідує відшкодування потерпілим за рахунок держави.

На разі таким законодавчим нововведенням, як постанова Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 16 квітня 2022 року «Про підтримку окремих категорій населення, яке постраждало у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України», надається допомога внутрішньо переміщеним особам з районів проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), а також внутрішньо переміщеним особам, у яких житло зруйноване або непридатне для проживання внаслідок пошкодження і які подали заявку на відшкодування втрат [6]. Також постановою № 199 від 4 березня 2022 року, КМУ зафіксував перерозподіл бюджетних коштів для надання у 2022 році застрахованим особам одноразової матеріальної допомоги у зв'язку із втратою частини заробітної плати (доходу), робота (економічна діяльність) яких тимчасово зупинена внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні, надається допомога [7].

Підсумовуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що у законодавчій базі України наявні нормативно-правові акти, що регулюють цивільно-правовий механізм захисту прав осіб, які зазнали шкоди та збитків завданих внаслідок збройних конфліктів. Законодавча влада України приймає відповідні закони для матеріальної допомоги таким особам, а також – у зв'язку з втратою доходу через бойові дії та воєнний стан в Україні.

Перелік посилань

1. Сірий С. Сутність понять «локальна війна» і «воєнний конфлікт» та їх типологія. Менеджмент. 2006. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/9605/11-Sirui.pdf?sequence=1>

2. Відшкодування шкоди, завданої воєнними діями. ЛІГА ЗАКОН. 2022. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/DG220012?an=18>

3. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

5. Анісімова А. Відшкодування збитків, завданих пошкодження або знищенням житла внаслідок збройного конфлікту. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/7/3.pdf>

6. Про підтримку окремих категорій населення, яке постраждало у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 квітня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-2022-п#Text>

7. Питання надання у 2022 році застрахованим особам одноразової матеріальної допомоги у зв'язку із втратою частини заробітної плати (доходу), робота (економічна діяльність) яких тимчасово зупинена внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України № 199 від 4 березня 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/199-2022-%D0%BF#Text>